

PAGTALINAEDEM A NASALUN-AT TI SANGAKABALAYAM

Maysa a giya iti
panangsalaknib
kadagiti ubbing
manipud kadagiti
pestisidio

National Children's Center
for Rural and Agricultural Health and Safety

National Farm
Medicine Center

MIGRANT CLINICIANS NETWORK

Istorya: Da Salvador Sáenz, Amy K. Liebman, Patricia Juárez-Carrillo, Alma R. Galván, ken Kate Kruse
Panangipakaamo: National Children's Center for Rural Agriculture Health and Safety, Farm Safety 4 Just Kids,
Ejido Benito Juárez idlay Chihuahua, MX ken Proyecto de Promotora de Anthony, NM.
Disenyo ken arte: Salvador Sáenz. Tulong iti arte ken kolor: Uriel E. Sáenz

Maikadua
nga edision

Bayat nga agleppasen ti aldaw, agawid dagiti trabahador, a sadiay sibabara nga abraesen ida dagiti annakda.

Ania ti mapaspasamak iti pamilya Gomez? Saanda a kayat nga arakupen ti bassit a balasitanga, a kasla saanda a naragsak a makakita kenkuana.

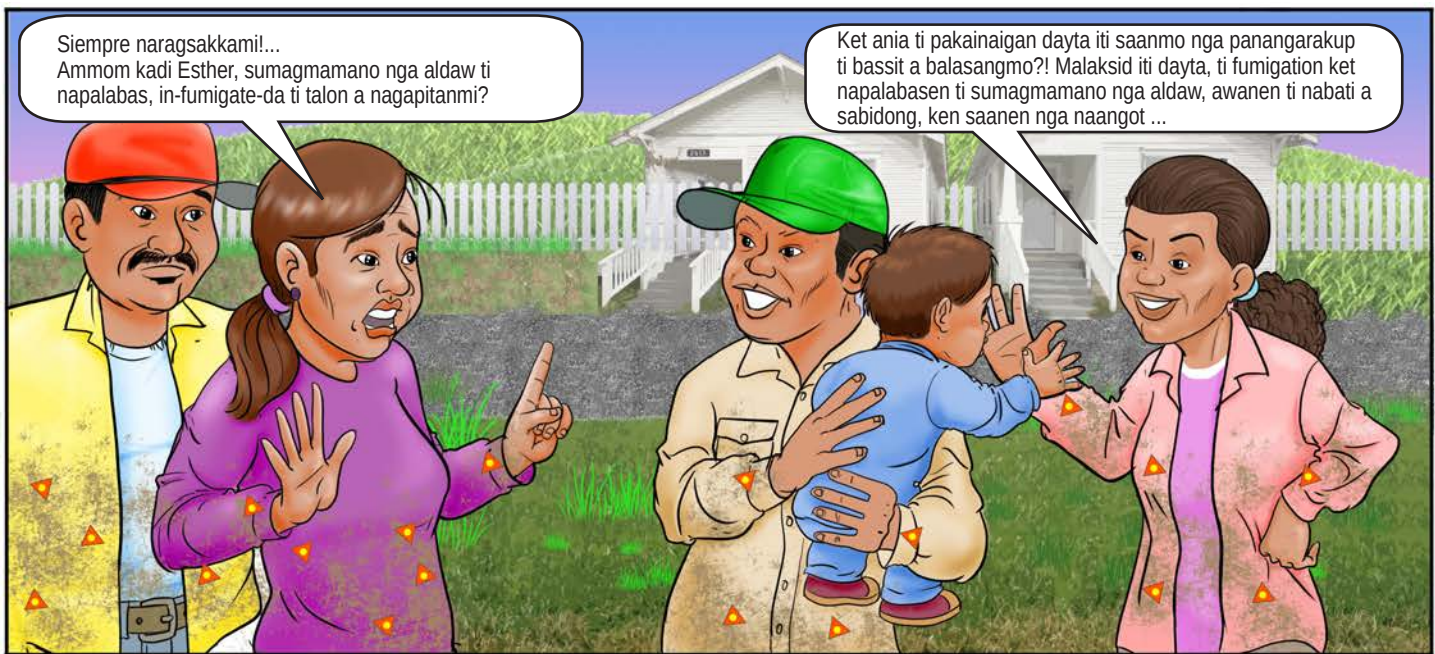
Aguray gayyem, saanka pay laeng umasideg. Sikami ket AGUB-UBRA, ken saandaka a mabalin nga arakupen pay laeng ita.

Ay-ayatenda unay isu a saanda nga arakupen, ta ammoda a kalpasan ti panagtrabahaya, mabalin nga awit dagiti kawes, ima, ken sapatosda dagiti tugot ti pestisidyo ken mabalin a makontaminaran isuna.

Appo Josefina, saan kadi a maragsakangkayo a makakita ken ni Lupita, saanyo pay nga arakupen?!

Dagiti pestisidyo ket sabidong a mausar a mangpapatay kadagiti peste. Maawagan dagitoy iti insektisidyo no mausar kadagiti insekto, herbisidyo no mausar kadagiti ruot, ken fungicides no mausar kadagiti fungus.

Saanka nga ag-overreact! Agmalmalemkami iti talon ket awan pulos ti mapasasamak kadakami. Apay nga adda mapasamak kadagiti ubbing?

Uray saan a mapan iti talon dagiti ubbing, dakdakkel ti risgoda ngem kadagiti nataengan.

Kasano kapeggad ti maipaaytayo kadakuada, yantangay napigsada met?

Ngamin, no panunotentayo dayta, adda koma kadatayo ti peggad yantangay ad-adda a maisarsarangtayo, ken ad-adda a naandurda.

Husto dayta! No adda mapasamak kadakuada, sumayaatda met laeng iti sumaganad nga aldaw. No maidungparak, agpaut ti ut-ot iti adu a lawas, ngem dagitoy a sulping nga ubbing...

Gapu ta babassitda, dakdakkel ti risgo dagiti ubbing.

Dayta tatta ti talaga a nangriro kaniak; tatta man, ibagam kaniak, kasano garud a kasta?

Kitaem laengen...

Gapu ta dumakdakkal pay laeng dagiti ubbing, ad-adu ti kanenda, ad-adu ti angesda, ken ad-adu ti inumenda ngem kadagiti nataengan. Adu met ti ar-aramidenda babaen kadagiti imada; ikabilda ti amin iti ngiwatda, ket kanayon nga agtaltalinaedda iti daga.

Maisarang dagiti ubbing
kadagiti pestisidio babaen ti...

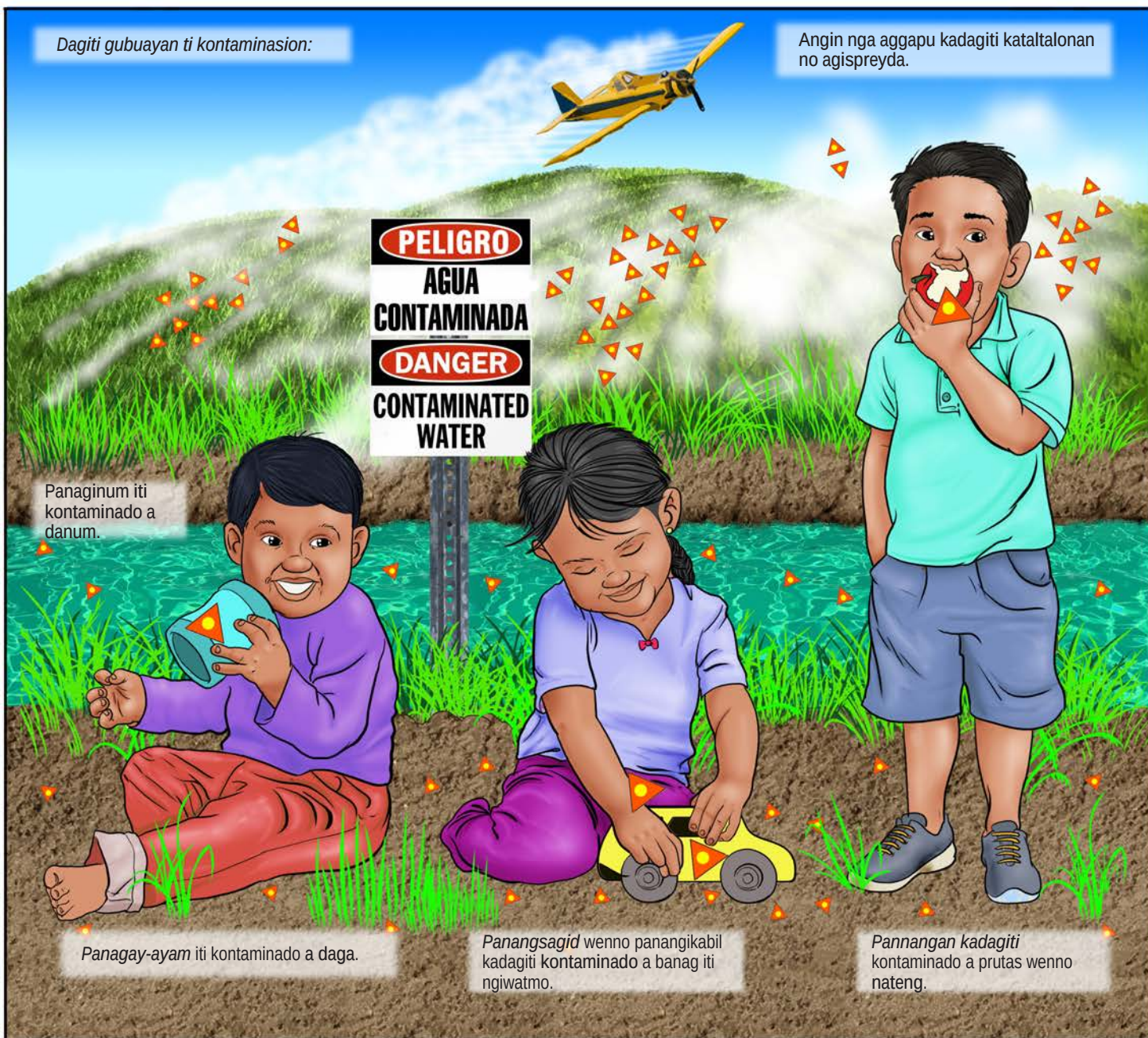
Saan nga inggagara, datayo a nagannak ket
mabalintayo a kontaminaren dagiti annaktayo babaen
ti panangarakup wenno panangsagid kadakuada.

TALAGA?!

Wen! Mabalín nga maawittayo
dagiti pestisidio kadagiti kawes
wenno sapatostayo.

pagtalinaeden dagiti ubbing
iti uneg ti balay ken kaluban ti
aniaman nga ay-ayam nga adda
iti ruar no agispreyda iti asideg ti
balay,

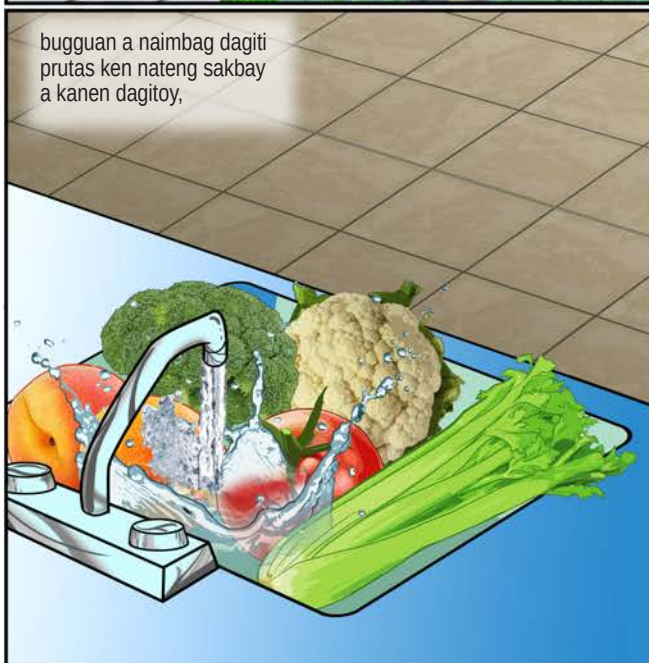

mangiyeg iti aniaman a
kawes a nakabitin tapno
pamagaan, ta mabalin a
kontaminado dagitoy no
agisprey,

masansan
a bugguan
dagiti ay-ayam
tapno maikkat
ti aniaman a
kontaminado
a mabalin nga
adda kadagitoy,

bugguan a naimbag dagiti
prutas ken nateng sakbay
a kanen dagitoy,

ken lapdan dagiti ubbing nga agdigus wenno agay-ayam iti danum
manipud kadagiti kanal ti irigasion, a mabalin a kontaminado.
Saan met nga ipalubos nga agay-ayam dagiti ubbing iti asideg.

Siguraduen nga
uminum dagiti ubbing
iti natalged a danum.

Agtalinaed dagiti pestisidyo iti amin nga adda iti daga,
agpadpada iti ruar ken uneg ti balay.

Bueno ket...
busbosenda amin nga
orasda iti daga, nga
agay-ayam iti rugit!

Ket ikabilda dagiti imada ken
dadduma pay a banag iti ngiwatda...!
Ket kasta unay ti rigatna tapno
bugguanda dagiti imada!

Ahh, ita maawatankon
no apay nga ad-adda nga
agpegpeggad dagiti ubbing!

BUGAAM A NAIMBAG KEN
MASANSAN TI IMA

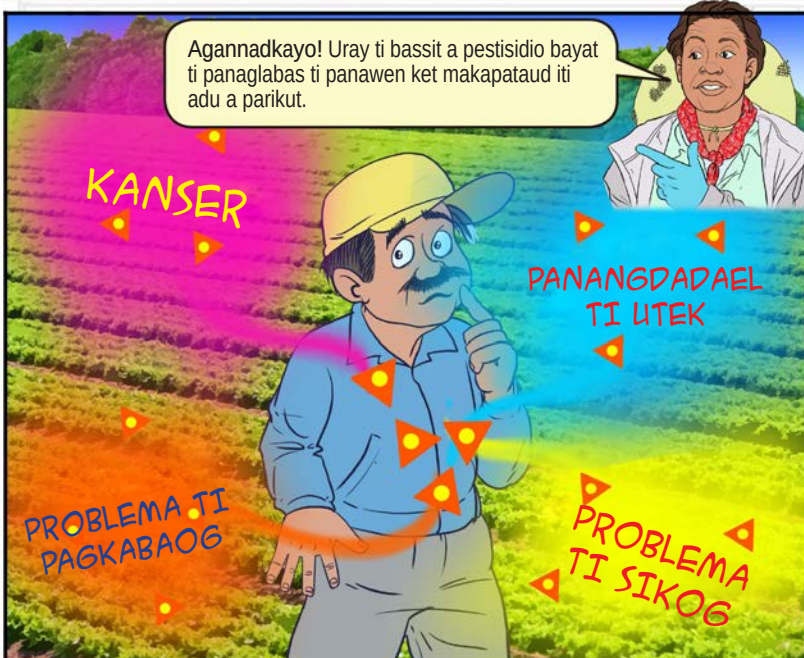
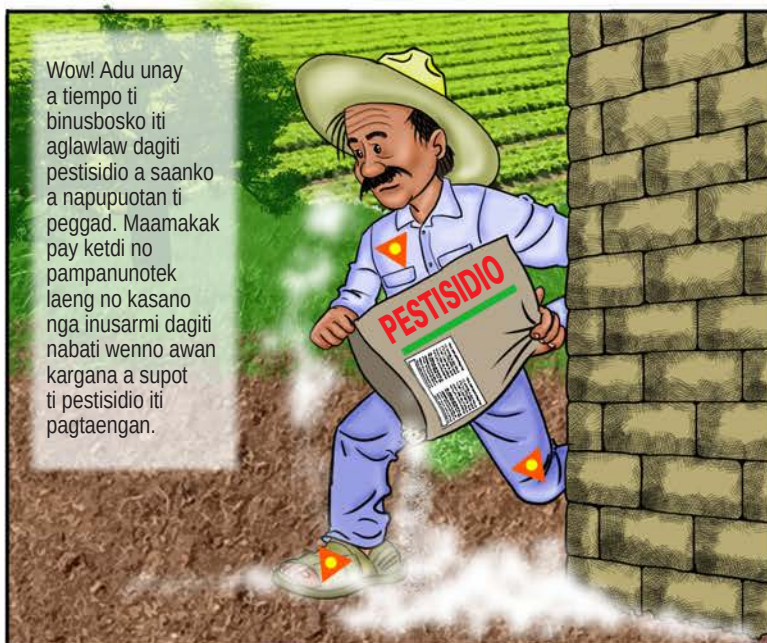
Ti panagbuggo iti ima ti kasayaatan
a pangsalaknib manipud kadagiti
pestisidio. Ngem kasapulam met a...

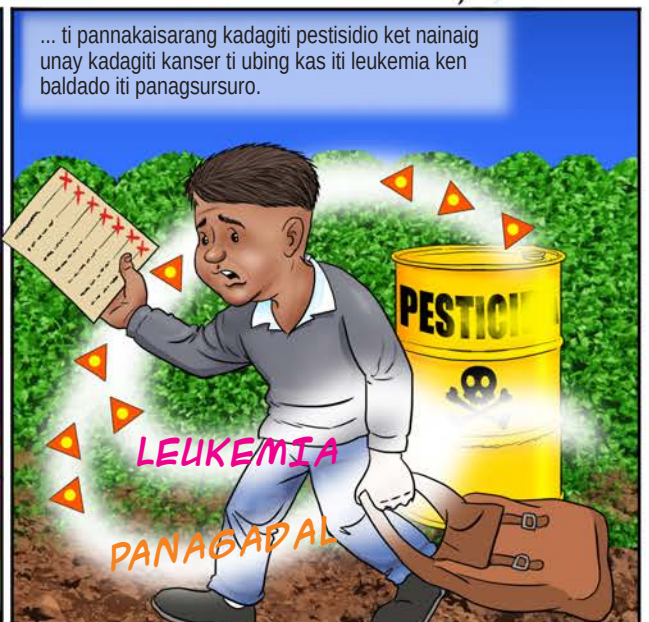

PAGTALINAEDEN A
NADALUS TI BALAY

LAPDAN TI
PANAGSERREK TI TAPUK
ITI BALAYYO babaen ti
panangserra a naimbag
kadagiti ridaw ken tawa
bayat nga ag-fumigate-da!

Saanka nga agbuteng; kitaem, adda dagiti kas kadatayo a kanayon nga agub-ubra iti talon, ket awan pay ti napasamak kadatayo.

Ket kalpasanna? Apay a saanka a kas kadagiti taga San Tito?

Ti nagdumaanda ket MAKAPAGTALINAEDTAYO NGA IMPORMADO KEN MAASIKASOTAYO TI BAGITAYO.

No mapasamak ti panagisprey, daytoy ket *Limitado a Panawen ti Panagserrek* bayat dayta a saanka a makastrengking agingga nga awanen ti risiko ti kontaminasion. Masapul nga kitaem nga naimbag dagiti pagilasinan ken dumawatka iti pannakalawlawag no saanmo a maawatan.

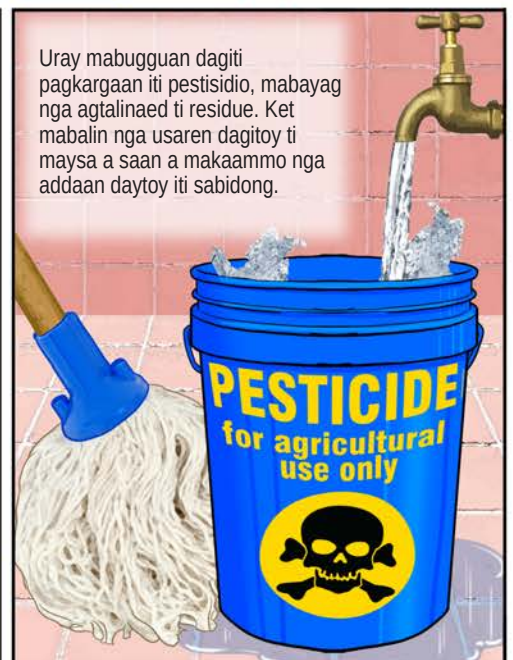

Sumagmamano nga aldaw ti napalabas, nagtakki ken agisbo ni Lolita, ti balasang ni Cata, ti kaarrubami, ket saan ketdi a maammuan ti doktor no ania ti dakes kenkuana...

Panagkunak adda pakainaiganna dayta a pestisidio wenno sabidong, saan kadi?

...no imbaga ni Cata a naisarang ti balasang iti pestisidio, nasapsapa koma nga inagasanda. No adda emerhensia, masapul nga...

Nangngemgo kadi dayta, Toño? Dayta a pagkargaan nga us-usarem kas toolbox ket mabalin a mangpataud kadakami iti sumagmamano a riribuk.

Saantayo a mangiyawid kadagiti pagkargaan nga addaan iti pestisidyo iti balay; risgo dayta iti amin.

Apaman a kabaalak, sukatak dagiti alikamen. Nakitakon ti sabali a container nga awan ti sabidongna.

Ammuem no sadino ti mabalinmo a pangikabilan dayta a pagkargaan tapno saanen a mangpataud iti ad-adu pay a parikut.

Iti aniaman a kasasaad, saanmo koma uray panunoten ti agusar kadagiti pestisidyo manipud kadagiti talon iti uneg wenno aglawlaw ti pagtaengan.

Ala, pumanawkami itan ta masapul a mapankami agluto iti pangrabii.

Agurayka, kitaek no malagipko.

1) Agdigos wenno bugguam dagiti ima, takiag ken rupam, ken sukatak ti kawesmo sakbay nga arakupen wenno iggaman dagiti ubbing.

2) Uksubem ti sapatismo iti trabaho sakbay a sumrekka iti balay.

3) Bugguan dagiti imam.

4) Ibagam iti doktor no naisarangka kadagiti pestisidio no masabidonganka.

5) Bugguan dagiti prutas ken nateng sakbay a kanen dagitoy.

6) Pagsisinaen dagiti kawes a pagubra ken pagsinaen dagitoy a labaan.

7) Kaluban ti aniaman nga ay-ayam nga adda iti ruar no agisprey, ken bugguan sakbay nga usaren dagitoy.

Nasayaat ngarud!
Iyaplikartayo dagiti
nasursurotayo.

Kanayon nga adda dagiti pestisidio iti aglawlaw.
Ngem masursurotayo no kasano a salaknibantayo
ti bagitayo kadagita. Ti basta panagbuggo kadagiti
imatayo ket mangsalaknib iti salun-attayo, ti salun-at
dagiti annaktayo, ken ti salun-at ti komunidadtayo.